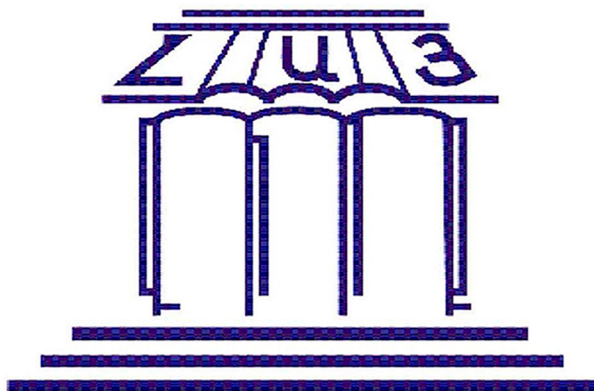

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

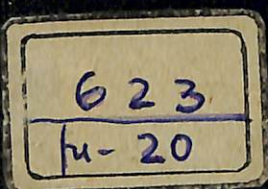
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԻՆՁ ՊԻՏԻ ԳԻՏԵՆԱԿ
ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆ

ՈՐԴԱՅԻՆ

ՀԱՐՋԱԿՈՒՄՆԵՐԻՅ
ՊԱՇՏՊԱՆՎԵԼՈՒ
ՄԱՍԻՆ

1 9 3 5

623
ju-20

Ի. ԽԱՄԻԼԻՍ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԳԻՏԵՆԱ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆ ՈՂԱՅԻՆ
ՀԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԻՑ ՊԱՇՏՊԱՆՎԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գիւրքը պատմում է Խորհրդային Միության
վրա իմպերիալիստների նոր հարձակումների
անոգ վսանգի մասին, յեվ այն, վոր իմեք-
վեցաների հիմնական մարտական միջոցներից
մեկն է յինչու ուղատումիդը:

Գիւրքը խնդիր է դնում—դարձնել գործա-
ւանները, ֆաբրիկները, խորհրդային ուղային
յեվ մեքենա-տրակտորային կայաններն ուղային
հարձակումներից պաշտպանելու ամրոցները:
Այդ առիթաւով Պաշտպանութիւնի Միու-
թյանն է պատկանում գլխավոր դերը: Գիւրքը
մեծ մասը նվիրված է ուղային հարձակումնե-
րի դեմ պայքարելու միջոցների յեվ ձեւերի
նկարագրությանը յեվ ծանոթացնում է առ-
խառնութեանն ուղային հարձակումներից
պաշտպանելու անհատական յեվ կոլեկտիվ
միջոցներին:

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԳԻՏԵՆԱ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆ ՈՂԱՅԻՆ
ՀԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԻՑ ՊԱՇՏՊԱՆՎԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ—ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ Ե

Խորհրդային Միութեան աշխատավորները հսկայական են-
տուղիազմով կառուցում են իրենց սոցիալիստական պետու-
թյունը: Յուրաքանչյուր որ տնտեսական շինարարութեան ճա-
կատում տալիս է նոր ու նոր հաղթանակներ: Եւ յոր
դյունաբերական զիջանտներ, անում են նոր սոցիալիստական
քաղաքներ: Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան
ներքին Միութեան լայնածաւալ տեղիւնաւորութեան խոշ
և վայրենի
անկյուններում առաջ են գալիս արդյունաբերական ռայոններ,
բարձրանում է աշխատավորութեան ընդհանուր նյութական
բարորութեանը:

Սոցիալիստական շինարարութեան խնդիրները բանվոր
դասակարգի համար հանդիսանում են հիմնականը: Մեր յերկրի
աշխատավորները, ավարտելով առաջին հնգամյակը, կարող են
հպարտութեամբ հաշիւել իրենց հաղթանակները՝ Մագնիտոգորսկը,
Կուզնեցկստրոյը, Դեմսկոստրոյը, Շարիկովոյի զէնիկը, Ստա-
ւինգրադի և Խարկովի տրակտորային գործարանները, Յարոս-
լավլի, Մոսկովայի, Նիժնեգորոդի ավտոների գործարանները և
այլն, վորոնք աշխատավորութեան հերոսական ջանքերի ար-
դյունքն են:

Հսկայական հաջողութեաններ է ձեռք բերել կոլանտե-
սութեանները և խորհրդային տնտեսութեանները շինարարութեանը:
Աշխատավոր դյուղացիութեան 61 տոկոսն ընդգրկված է արդեն
կոլանտեսութեաններում: Հասարակական հիմնական ռայոն-
ներում արդեն ավարտված է հիմնականում համատարած կո-
լեկտիվացումը և դրա հիման վրա կուլակութեան վերացումը,
վորպէս դասակարգի:

1933 թվականից Խորհրդային Միութեան անցնում է
ԽՍՀՄ-ի կապիտալիստական տարրերի և ընդհանրապէս դասա-
կարգերի վերջնականապէս վերացման նշանակութեան ունեցող
էրկրորդ հնգամյակին:

Սոցիալիզմի կառուցման խնդիրները կանգնած են ԽՍՀՄ-ի ուշադրության կենտրոնում:

«Սակայն այդ չի նշանակում, վոր սոցիալիզմ կառուցող ԽՍՀՄ-ը, կարող է մոռացության մասնել արժափն կապիտալիստական ողակման, իր սիջազգային պարսականությունների մասին: Պարոնայք կապիտալիստներն ասեն ինչ անում են նրա համար, վորպեսզի որ որի վրա, յեվ մանավանդ վերջին ժամանակներս հիշեցնեն մեզ ԽՍՀՄ-ի արժափն հարձակումներից պաշտպանելու խնդիրների մասին»:

(ՄՈՒՆՈՑՈՎ)

Կապիտալիստական յերկրներում կատարվի կերպով շարունակվում է ճգնաժամը. կանգ են առնում գործարանները, սընանկանում են բանկերը, գործադրվողթյան են մատնված տասնյակ միլիոնավոր աշխատավորներ: Սովոր, չքավորությունը, հիվանդությունները մշտական և մասսայական յերեւոյթ են դարձել կապիտալիստական յերկրներում: Կապիտալիստական հակառակթյունները սրվում են: Կապիտալիստները յեղք են փնտռում իմպերիալիստական պատերազմներում: Մի շարք փաստեր ցույց են տալիս, վոր պատերազմները տեղի յեն ունենում առանց պաշտոնապես պատերազմ հայտարարելու, ինչպես Ճապոնիան Չինաստանի դեմ:

Բոլոր կապիտալիստական յերկրներում ռազմական գործարանները ծանրաբեռնված են պատվերներով: Սպառազինումն աճում է այժմ չեղած արագությամբ: Ուժեղ և տենդային կերպով պատերազմի պատրաստություն է տեսնվում:

«Բուրժուական դասակարգերի առաջնորդներ միշտ ել ակշիվ են յեղել պատերազմի պատրաստվելու յեվ պլաններ կազմելու մեջ: Մենք յով գիտենք, վոր այժմ ել սի փանի բուրժուական պետությունների սինիստրների առանձնատեսակներուս մեակվում են նոր իմպերիալիստական պատերազմների պլաններ, աչքաթող չանցելով, ինարկե, նայել ԽՍՀՄ-ի վրա հարձակումը:

Շատ բան է կախված մեր զգոնությունից, յերկիրը պաշտպանելու մեր պատրաստականությունից: Ամուր կերպով անցկացնելով խաղաղության փաղափականությունը, մենք պետք է լինենք աչալուրջ յեվ յեռանդուն՝ ԽՍՀՄ պաշտպանության պատրաստվելու վերաբերմամբ»:

(Մոտոտոկի ճառը Պաշր-Ավիաբիմի Կ. Խ. III սլենումում):
Խորհրդային Միությունը հաստատեանշեղ կերպով վարում է խաղաղության փաղափականությունը: Ժընեվի պինաթափման

կոնֆերանսում խորհրդային ներկայացուցիչները պատրաստականություն հայտնեցին իսկական միջոցառումների դիմելու պատերազմի առաջն առնելու համար: Խորհրդային Միությունն առաջարկեց բոլոր պետությունների ընդհանուր գլխաթափում: Մենք զանազան յերկրների հետ իրար վրա չհարձակվելու պայմանագրեր ենք կնքել: Սակայն դա չի նշանակում, վոր բուրժուազիան հրաժարվել է Խորհրդային Միության վրա հարձակվելու մտքից: Ժընեվի նույն այդ «գլխաթափման» կոնֆերանսում կապիտալիստական յերկրներն անկեղծորեն հայտնեցին իրենց սպառազինումը շարունակելու մտադրության մասին, ուրեմն և պատերազմին պատրաստվելու մասին: Այդ պատճառով մենք պետք է պատրաստ լինենք մեր թշնամիներին անխնա հակահարված տալու համար:

«Մեր փաղափականությունը խաղաղության փաղափականություն է. Խաղաղության այդ փաղափականությունը մենք այսուհետեւ ել վողջ ուժեւով, ասեն միջոցներով վարելու յենք: Վոչ մի թիզ ուրիշ հողից մենք չենք ուզում, բայց յեվ մեր հողից վոչ մի վերեւի վոչ վոքի չենք սա»:

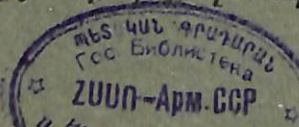
(ՍՏԱԼԻՆ)

ՊԱՋՐ-ԱՎԻԱԲԻՄԸ ԽՍՀՄ-Ի ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՅԵՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՇԵՆԱՐԱՆՆ Ե

ԽՍՀՄ-ում աշխատավորության հսկայական ակտիվությունը, հաստատ կամքը հաղթահարելու և ապահովելու իր պետություն պաշտպանունակությունն արտահայտվում են սոցիալիստական շինարարության ասպարիզում ունեցած հսկայական հաջողությունների շարքում նաև Կարմիր բանակի ամրապնդման գործում:

Բացի բանվորագյուղացիական Կարմիր բանակի շարքերի անմիջական ուժեղացումից, Խորհրդային Միության աշխատավորները, կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ, համախմբվելով հզորագույն հասարակական կազմակերպության՝ Պաշր-Ավիաբիմի շուրջը, մեծ աշխատանք ծավալեցին յերկրի պաշտպանունակությունն ամրապնդելու համար:

«Պաշր-Ավիաբիմն այն կազմակերպություններից մեկն է, վորի շուրջը գեռում են իրենի-իրենց կազմված կազմակերպությունների, հանձնաժողովների յեվ խորհրդակցությունների ամբողջ մրջյունանոցներ, վորոնք ընդգրկում են անկուսակցական բանվորների յեվ գյուղացիների սիլիոնավոր մասնակներ, մրջյունանոցներ, վարսնք իրենց ամենույա, անկա-

59755-66

Յեղի, մանրագրիկիս անադմուկ աշխատանքում ստեղծում են խորհրդների հիմքն ու. կյանքը, խորհրդային պետության ուժի աղբյուրը»:

(ՍՅԱԼԻՆ)

«Պաշր-Ավիաբիմը համախմբում է իր շարժերում մոտ 12 միլիոն անդամ: «Մեր ուժը պարունակվում է սիլիոնավոր մասսաների սեջ, վորոնց վրա հենվում է խորհրդային իշխանությունը: Սյդ սիլիոնավոր աշխատավորները գիտեն, թե ուր են գնում, հանուն ում են պայքարում»:

(ՄՈՒՆՈՑՈՎ)

Պաշր-Ավիաբիմը կազմակերպել է պաշտպանության աշխատանքի որինակելի կայանների մեծ ցանց—պաշտպանության տներ, ռազմա-գաղութական կայաններ, բազաներ, դպրոցներ, ձգարաններ և այլն:

Գործարանների, ֆաբրիկաների, մեքենա-տրակտորային կայանների և կոյանտեսությունների միջև ծավալվում է սոցիալ-ցումը՝ Պաշր-Ավիաբիմի պաշտպանության գործն որինակելի կերպով կատարելու վերաբերյալ և նրա կազմակերպությունները կարմիր բանակի իսկական ռեզերվը դարձնելու համար:

Լենինգրադի «Կրամայա Զարյա» գործարանի բանվորները կոչ արին ԽՍՀՄ-ի բոլոր աշխատավորներին պայքարելու իրենց ձեռնարկությունները «պաշտպանության ամբողջ-ձեռնարկություններ» դարձնելու համար: Սյդ կոչը լայն արձագանգ ունեցավ: Մի շարք գործարաններ, մեքենա-տրակտորային կայաններ և կոյանտեսություններ ձգտում են դարձնելու «պաշտպանության ամբողջություն», սոցիալիստական այնպիսի ձեռնարկություններ, ուր աշխատավորները, տալով հերոսական ստեղծագործության իսկական որինակներ, ենտուզիազմով կատարելով իրենց արտադրական պլանները, միաժամանակ տիրապետում են ռազմական տեխնիկային, վորպեսզի պետք լիզամ դեպքում արժանի հակահարված հասցնեն հանդուգն թշնամուն:

ԿԱՄԵՏԱԼԻՍՏՆԵՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՒՄ ԵՆ ՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԻ

Կապիտալիստական պետությունների բանակները վերջին տարիների ընթացքում զգալիորեն տեղի են նրանց աճը, չնայած զինաթափման մասին տեղի ունեցող բոլոր խոսակցություններին, անընդհատ շարունակվում է: Սհա վերջին հինգ տարվա տեղեկությունները.

Ռազմական թվային կազմը հազարմեքով

Ցեղերներ	1925 թ.	1931 թ.
Ֆրանսիա	660	725
Հյուս. Ամ. Մ. Ն	805	325
Իտալիա	250	490
Ճապոնիա	235	260
Ռումինիա	140	190
Լեհաստան	280	290

Ավելի շատ են աճում սպառազինման ծախսերը:

Հինգ «մեծ» պետությունների (Անգլիայի, Հյուս. Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների, Ֆրանսիայի, Իտալիայի, Ճապոնիայի) ռազմական ծախսերի ընդհանուր գումարը կազմում է՝ 1913—1914թ.—2.806 միլիոն բուլլի, 1923—1925թ.—3.490 միլ. բուլլի, 1930—1931թ.արդեն՝ 4.746 միլիոն բուլլի: Որ որի վրա կատարելագործվում է նաև կապիտալիստական բանակների տեխնիկական սպառազինումը: Զգալիորեն աճում է մանավանդ սպառազինության ու սպառազինումը:

1923—1925թ. սպառազինության վրա ծախսվում էր ամբողջ ռազմական բյուջեի 8,5% իսկ 1930—31թ.—16,8%:

Ավիացիայի բանակական աճը յերևում է հետևյալ տվյալներով.

Սյուդես, որինակի համար, Ֆրանսիան 1923 թվին ուներ 1.342 մարտական սավառնակ, 1931 թվին դրանց թիվը հասավ մինչև 4.675-ի, իսկ 1932 թվին հասնում է մինչև 7.000-ի:

Լեհաստանը 1923 թվին ուներ 126 ռազմական սավառնակ, վորոնց սպասարկում էին՝ 1.7000 զինվոր և ամառնային կազմի սպաներ, իսկ 1931 թվին լեհական բանակում արդեն կար մոտ 1.500 սավառնակ, վորոնք սպասարկվում էին 10.000 սպաներով և զինվորներով:

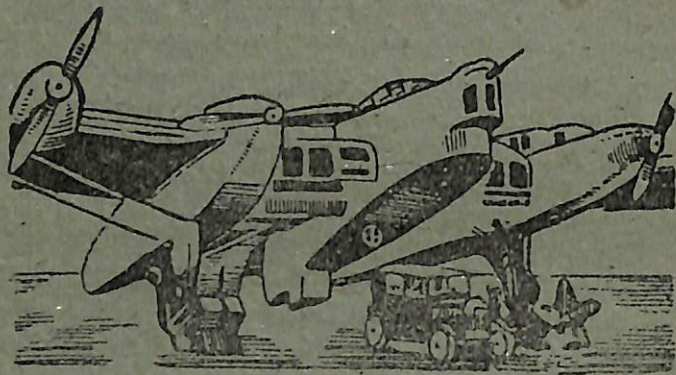
Ճապոնիայում 1923 թվին կար 548 սավառնակ, 1931 թվին ռազմական սավառնակների ընդհանուր թիվը հասնում էր 3.000-ի, իսկ 1932 թվին արդեն կար մոտ 10.000 սավառնակ:

Սուանձնապես նկատելի չե ուժեղացում սավառնակի քանակական և վորակական աճը, վորը հատկացված է խորը թիկունքում գործողությունների համար: Արդեն 1928 թվին Անգլիայում գործող 814 ռազմական սավառնակներից 364-ը ուժեղացված էին, այսինքն՝ բոլոր յեղամ սավառնակների համարյա կեսը,

իսկ 1930 թվին Անգլիայում ուժաձիգ սավառակները քանակը կազմում էր կեսից ավելին՝ 1447 սավառակներից 730-ը ուժաձիգ էին:

Մոտավորապես նույն պատկերն է և ուրիշ պետություններում, ուր ուժաձիգ սավառակներն ավելի «պատվավոր» տեղ են զբաղում ռազմական ավիացիայի շարքերում:

Ժամանակակից սավառակների մարտական ծանրաբեռնումը հասնում է՝ թեթև ուժաձիգ սավառակներինը—800 կիլոգրամ, ծանր սավառակներինը—2000 կիլոգրամ և ամենածանր սավառակներինը—8000 կիլոգրամ: Սավառակի թռիչքի արագությունը հասել է 350 կիլոմետրի մի ժամում, իսկ ծանրազույն ուժաձիգ սավառակների թռիչքի արագությունը կարող է հասցվել մինչև 240 կիլոմետրի մի ժամում: Ռազմիկ սավառակների թռիչքի տևողությունը հասցրած է մինչև 8—12 ժամվա:

Նկ 1. Փրամոնիակա «Գալիա» տեսակի մարտական սավառակ:

Այն, վոր բուրժուազիան պատրաստում է իր ողատորմիդը՝ թիկունքների վրա հարձակումներ կատարելու համար, յերևում է բուրժուական ռազմագետների մի շարք արտահայտումներից:

Անգլիական սպա Լիդգել-Հարտը գրում է՝ «Ծիծաղելի և անողուտ է պնդել, վոր զորքերը կարող են գրոհի յենթարկվել միայն ճակատում: Ազնիվ թշնամին չի կարող տարբերություն դնել ռազմական ավերումների և քաղաքացիական բնակչության վրա հարձակվելու միջև»:

Գերմանական գեներալ Ֆոն-Սեեկտը ասում է՝ «Մարտը թիկունքում քաղաքացիների դեմ նոր չէ», և ասլա յեղրակացնում է, «թեթևամտություն կլինեք ժխտել ողից թիկունքի վրա հարձակվելու փտանդը, մանավանդ գաղերգործադրելիս»:

Ողային հարձակումների իրականացման համար բոլոր բուրժուական պետություններն ուժեղացնում են ամենից առաջ իրենց ուժաձիգ ավիացիան:

Կապիտալիստներն ուժեղ կերպով պատրաստվում են ողային թռիչքներին և, իհարկե, առաջին հերթին կիործեն այդ գեներն ուղղելու ԽՍՀՄ-ի դեմ:

ԻՆՉ ՎՆԱՍՆԵՐ ԿՀԱՍՑՆԻ ՈՒԱՅԻՆ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄԸ, ՅԵԹԵ ԲԱՅԱԿԱՅԻ ՀԱԿԱՌԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

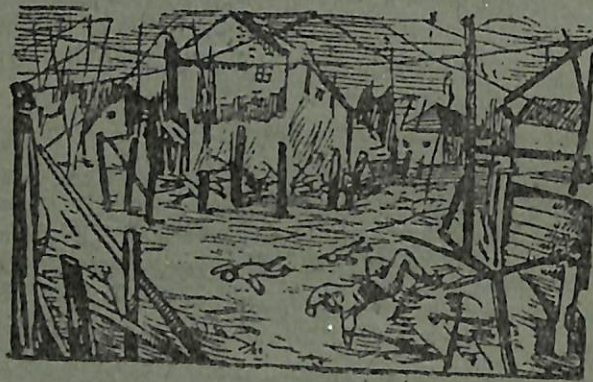
Ընդ. Վերոշելովը XVI կուս. համագումարում իր ճառում վորոշելով ողային հարձակման վտանգը, ասաց.

«Բավական է մասնացել, վոր ներկայիս ավիացիայի կազմի մեջ կան ուժակիրներ, վորոնք ընդունակ են բարձրացնելու մինչև 12 տոնն ոգակար բեռ, չխոսելով ուրիշ նակայական կարեվորություն ունեցող ցուցանիշների մասին, վորոնք խիստ կերպով փոխեցին պատերազմի այդ նոր միջոցի դեմքը: Տասը հաս այդպիսի ուժակիրներից բաղկացած խումբը հնաժամություն ունի միաժամանակ ձգելու սոս 7 հազար փութ պայքուցիկ նյութեր: Հարյուրավոր այդպիսի սավառակներ կարող են ավերել ժամանակակից մեծ քաղաքը»:

Այն, վոր իմպերիալիստական բանակները պատրաստվում են հենց այդպիսի հարձակումներին, բուրժուական ռազմագետները չեն ծածկում: Ֆրանսիական սպաներից Ֆոր անունով մեկը, նկարագրելով Փարիզի վրա ողից հարձակման հնարավորությունը (Փարիզի փոխարեն հասկանալով Մոսկվան կամ ԽՍՀՄ-ի մեծ քաղաքներից մի ուրիշը), համարում է, վոր մոտ 300 տոնն ուումը բարձրացնող 200 խոշոր սավառակներ, ձգելով 140.000 կիլոգր և ուումը, կարող են առաջ բերել միաժամանակ 60—65 հազար հրդեհ: Իտալական գեներալ Դուե-ն 1930 թվին հանդես յեկավ աղմուկ բարձրացրած իր հոգվածով՝ «19.... թվի պատերազմը»: Այդ հոգվածում Դուե-ն համարում է, վոր, ունենալով 1600 ծանր ուժաձիգ սավառակներ, Գերմանիան հնարավորություն կունենա յերեք ողվա ընթացքում կոտրելու Ֆրանսիական ժամանակակից ողատորմի ընդդիմադրությունը և առաջ խաղալու, վոչնչացնելով Ֆրանսիական ամբողջ շարք քաղաքներ և դրանով ստիպել նրան հնազանդբող շարք քաղաքներ և դրանով ստիպել նրան հնազանդվելու: Տվյալ դեպքում Ֆրանսիայի փոխարեն, իհարկե, հասկացվում է Խորհրդային Միությունը: Այն, վոր հետագա պատե-

բաղմունք իմպերիալիստները պատրաստ են անխնա կերպով ջարդուբուրդ անելու թիկունքը, վոչ մի տարբերություն չունենալով բանակի և խաղաղ բնակչության միջև, յերևում է թեկուզ հենց Ճապոնիայի ոգատորմվի գործողություններից Շանհայում, ուր Չապեյի ումբակոծման ժամանակ տուժեցին քաղաքացիական բնակչությունից մոտ 20.000 հոգի, քարուքանդ յեղան հարյուրավոր տներ, առաջացան բազմաթիվ հրդեհներ և այլն:

Ռմբակոծող ավիացիան և թիկունքների վրա հարձակումներ կատարող ավիացիան սովորաբար սպառազինվում է գնդացիներով ուղում կործանիչների դեմ կռվելու և ումբներով յերկրի յերեսին գտնվող շենքերը, կառուցվածքները և այլն ումբակոծելու համար: Բացի դրանից, այդ սավառնակներն ունեն թունավոր նյութեր փոշիացնող և լեցնող հատուկ գործիքներ: Ծանոթանանք հիմնականում այն թունավոր նյութերին, վորոնցից պետք է պաշտպանվի ամբողջ բնակչությունը:

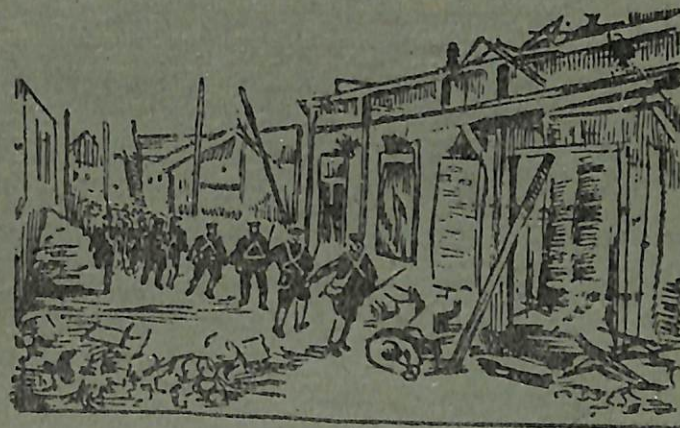
Չապեյի փողոցները՝ ումբակոծումից ետո

Շուգասային ումբերը կշռում են 50-ից մինչև 2000 կիլոգրամ: Դործում են պայթման ուժով, քարուքանդ անելով առանձին շենքեր, կառուցվածքներ և այլն: 50—150 կիլոգրամանոց ումբը բավական է քաղաքային և արդյունաբերական տիպի շենքերն տվերելու համար, այդ պատճառով հենց դրանք ավելի հաճախ պիտի գործադրվեն ուղային հարձակումների ժամանակ: 1000 կիլոգրամանոց և ավելի ծանր ումբները գործադրվում են հատուկ նպատակների համար և հազիվ թե գործադրվեն բնակավայրերում:

Բեկորավոր ումբերը կշռում են 8-ից մինչև 50 կիլոգրամ: Պայթելիս՝ բեկորավոր ումբը ցրում է իր շուրջը մինչև 150

մետր տարածության վրա բեկորներ, վորոնցով վիրավորվում են մարդիկ և կենդանիները, հնարավոր է նաև մեխանիզմների քնքույշ մասերի փչացում:

Կիզիչ ումբերը կշռում են 2-ից մինչև 50 կիլոգրամ: Դրանք հանդերձվում են հատուկ նյութով տերմիտով, վորը վառվելիս տալիս է ավելի քան 3000 ջերմաստիճան: Կիզիչ ումբի ընկնելու ժամանակ տերմիտը բոցավառվում է, բարձր ջերմաստիճանի շնորհիվ հալվում են ումբի կողքերը, և վառվող մասան ցրվում է շորս կողմը 5-ից մինչև 40 մետր տարածության վրա, վառելով շենքերը և առանձին կառուցվածքները: Վերջին տիպի ումբերի պարուտակը շինվում է «եղեկորոն» հատուկ ձուլվածքից, վորը տերմիտի ազդեցության ներքո հալվում է վառվում է, պարզադնելով ավելի քան 3000 ճերմաստիճան:

Չապե քաղաքը մալանացիների կողմից ումբակոծվելուց ետո

հան ախպիսի կիզիչ ումբեր, վորոնք կրակ են առաջացնում միայն ախտեղ, ուր նրանք ընկնում են:

Մի քանի ումբեր պայթելիս ցրում են կիզիչ գնդակներ, առաջացնելով առանձին փոքրիկ հրդեհներ:

Քիմիական ումբերը գործածվում են վայրերի թունավորման, կենդանի ուժերին վնասելու (մարդկանց և կենդանիներին) համար և տվյալ վայրում տեղադրվածներն ու աշխատանքները դժվարացնելու նպատակով: Քիմիական ումբերը կարող են գործադրվել նույնպես նակավայրերի, արդյունաբերական ձեռնարկությունների, յերկաթուղային կայարանների վրա և այլն հարձակվելիս:

Քիմիական ռումբերը նետվելու յնն կիզիչ, ֆուզասային և բեկորավոր ռումբերի հետ, վորպեսզի ղեկարացնեն պայքարն այն վնասների դեմ, վորոնք հասցվում են նրանց կողմից (հըրդեններ և այլն):

Քիմիական ռումբերը կշռում են 10-ից մինչև 500 կիլոգրամ: Լցվում են այդ ռումբերը թունավոր նյութերով, վորոնք գործում են վայրերում տեվողական (կայուն OB) և վոչ տեվողական (անկայուն OB) ժամանակով: Կայուն OB-ով ռումբերը պայթելով վարակում են մոտ 400—600 քառ. մետր տարածություն: Անկայուն OB-ով ռումբն առաջ է բերում 20 մետր լայնության և 10—15 մետր բարձրության ամպ:

Բացի դրանից, թունավոր նյութերը գործադրվում են սավառակներից հատուկ վաշի ցանոդ անոթների միջոցով նետելու համար:

Այդպես է սավառակների սպառազինումը: Ժամանակակից ռազմական ավիացիան հնարավորություն ունի հարձակվելու յերկրի ներսում 600—700 կիլոմետրի վրա:

Այսպիսով յեվրոպական բոլոր պետությունները կարող են հարձակման յենթարկվել իրենց յերկրի ամեն մի պունկտում: ԽՍՀՄ Ցեվրոպայի միակ յերկիրն է, վորի տերրիտորիայի մի մասն անմատչելի յե հարեման պետությունների ավիացիային:

Ցերկրի այն մասը, վորն յենթակա յե ավիացիայի ռմբակոծության, կոչվում է «Վտանգի յենթակա գոտի»:

ԽՍՀՄ վտանգի յենթակա գոտին բռնում է ավելի խիտ բնակչություն ունեցող մարզերը: Միություն այդ գոտում են դասավորված արդյունաբերական կարեվորագույն ռայոնները և վարչական-քաղաքական կենտրոնները: Այդ գոտին ծածկված է խոշորագույն յերկաթուղային հանգույցային կայաններով, յերկաթուղիների խիտ ցանցով: Ցերկրի այդ մասից անցնող գետերի ու ջրանցքների վրա կառուցված են մեծ քանակությամբ ներքին հողորդակցությունը և ապրանքների տեղափոխությունն ապահովող կամուրջներ:

Պատերազմի դեպքում պետական մարմնի այդ հսկայական մասի ճիշտ և անընդհատ գործունեությունից զգալի չափով կախված է լինելու մեր յերկրի պաշտպանունակությունը: Մեզ վրա հարձակվող թշնամին ձգտելու յե կործանելու թիկունքը, ռմբակոծելով ողից պաշտպանության նշանակություն ունեցող կարեվորագույն կենտրոնները և կառուցվածքները, ձեռնարկությունները, յերկաթուղային կայանները, կամուրջները, պահեստները և այլն:

ԻՆՋՊԵՆ Ե ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎՈՒՄ ՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԻՑ ՊԱՇՏՊԱՆՎԵԼՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԸ

Հազիվ գտնվի մի յերկիր, վորը պատերազմի ժամանակ կարողանա հարձակումներ գործել մեր լայնածավալ տերրիտորիայի վտանգի յենթակա ամբողջ գոտու վրա: Դրա համար պետք են մեծ քանակությամբ սավառակներ և սրանց սպասարկող մարդիկ: Բացի այդ, բոլոր տեղերը ռմբակոծելը ձեռնտու չն թշնամուն: Հարձակումներ կատարելիս թշնամին կարող է կորցնել իր սավառակների մի մասը: Վերջապես, մենք նախորդ կարող ենք յենթադրել, թե թշնամուն վորտեղ է «ձեռնտու» և «վոչ ձեռնտու» հարձակում կատարելու համար: Այդ յենթադրությունները թույլ են տալիս մեզ նախորդ, վորքան հնարավոր է, պաշտպանության ավելի շատ միջոցներ կետրոնացնելու հարձակման յենթակա վայրերում:

Պաշտպանության միջոցառումների իրագործման համար վաղորդք նշանակված վայրերը կոչվում են՝ ողային հարձակումներից պաշտպանվելու «կայաններ» և «ոբյեկտներ»:

Ողային հարձակումներից պաշտպանվելու գործը պահանջում է հատուկ միջոցառումների բարդ կազմակերպում և կառավարում: Հարմար կերպով կառավարելու նպատակով հակաողային պաշտպանության կայանները բաժանվում են «հակաողային պաշտպանության ռայոններին», իսկ սրանք իրենց հերթին՝ «հակաողային պաշտպանության տեղամասերին»:

Ինչ են ներկայացնում հակաողային պաշտպանության ոբյեկտները: Նայած, թե պաշտպանության ինչպիսի նշանակություն ունեն այդ ոբյեկտները, դրանց համար կարող են ծառայել՝ արդյունաբերական ձեռնարկությունները, յերկաթուղային շենքերը, ռազմական կառուցվածքները և այլն:

Հակաողային պաշտպանությունը յերկրում կատարվում է ռազմաժողկոմի հատուկ մարմինների ցուցմունքներով:

Բնակչության հակաողային պատրաստությունը կազմակերպում է Պաշտպանության Միությանը:

ՊԱՋԸ-ԱՎԻԱՔԻՄԸ ԻՆՋՊԵՆ Ե ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՎԱՈՂԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պաշտպանության Միությանը կենտրոնական խորհրդի III պլենումի վորոշմամբ արված է ցուցմունք՝ «Հակաողային պաշտպանության

բնագավառում Պաշը-Ավիաքիմի հիմնական աշխատանքը համարել—բնակչության պատրաստումը և կազմակերպումը հակառդային-քիմիական հարձակումից պաշտպանելու համար, կատարելով այդ աշխատանքը հակառդային պաշտպանության ուրիշ հասարակական, արհմիութենական և կոոպերատիվ կազմակերպությունների (արհմիութեններ, կարմիր խաչը և կարմիր կիսալուսնի ընկերություններ, Բնակիչություն, ՈՂԻՐ և այլն) ուժերի ու միջոցառումների լայն համախմբման և գործադրման հիման վրա:

Պաշը-Ավիաքիմը բնակչության հակառդային պաշտպանությունը պատրաստվելու աշխատանքը տանում է հակառդային պաշտպանության կայաններում, բնակչության հակառդային պաշտպանության քաղաքային տեղամասեր կազմակերպելու միջոցով: Նա կազմակերպում է այդ տեղամասերում տեղական հակառդային պաշտպանության հատուկ հրամանատար խմբեր,

Ձապորոժեյի աշխատակա Պաշը-Ավիաքիմի կոլտնտեսիկներից կազմակերպված բրիգադը ծանոթանում է եակագազի կառուցվածքին:

կազմակերպում է ըստ բնակատեղի բնակատներում ինքնապաշտպանության խմբեր: Վերջապես, Պաշը-Ավիաքիմը լայնորեն ընդգրկում է բնակչությանը, սովորեցնելով նրան ողային հարձակումների ժամանակ իրեն պահելու հիմնական կանոնները, և տարածում է պաշտպանության միջոցները, սովորեցնելով նրանց ոգտադործելու ձևերը:

Այդ աշխատանքները տանելու համար Պաշը-Ավիաքիմի խորհրդներին կից գոյություն ունեն հակառդային պաշտպանության հատուկ բաժիններ, իսկ Պաշը-Ավիաքիմի բջիջներում կազմում են հակառդային պաշտպանության սեկտորներ:

Հակառդային պաշտպանության խնդիրների շուրջը ուշադրության կենտրոնացման և աշխատավորներին՝ ձեռնարկություններում, հիմնարկներում, բանկոտարներում, վանքերում, ՄՏԿ-ներում, կոլտնտեսություններում և այլն գործնականապես ինքնապաշտպանության մասնակից դարձնելու համար, Պաշը-Ավիաքիմը կազմակերպում է հակառդային պաշտպանության բնագավառում անդրադիտության վերացման ամիսներ:

Այդպիսի կամպանիաներով խորհրդային Միության մեջ 1931 և 1932 թվականների ընթացքում ընդգրկվել են մոտ 5 միլիոն աշխատավորներ: Բայց այդ, իհարկե, բավական չէ: Պետք է ձգտել, վոր ընդգրկվի ամբողջ աշխատավոր բնակչությունը:

ԻՆՁՈՒՅԵ ԱՆՀՐԱԺԵՏ, ՎՈՐ ԲՈՒՈՐ ԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐԸ ՎԵՐԱՅՆԵՆ շԱԿՈՒՄՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ԻՐԵՆՑ ԱՆԳՐԱԴԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ողային հարձակումները կատարվելու յեն թշնամու կողմից, ինչպես ասվեց վերևում, գլխավորապես վորոշ ուրյեկտների վրա: Այդ ուրյեկտների բանվորները պետք է իմանան, վոր նրանք պարտավոր են ժամանակին դանվելու իրենց պահական տեղերում:

Հարձակումների ժամանակ նրանք հաճախ պետք է կարողանան աշխատել հակադպերով, միաժամանակ չթուլացնելով արտադրության թավերը: Պետք է իմանան, թե յերբ և անհրաժեշտ հազնել հակադադը, կարողանան վիրավոր ընկերոջն ոգնություն հասցնել, իմանան միջոցներ ձեռք առնել առանձին շենքերի և սարքոցների վնասվելու դեպքում:

Հակառդային պաշտպանության կայաններում ապրող աշխատավորները նույնպես կենթարկվին հարձակման, վորովհետև ուումբերը կարող են ընկնել բնակչություն ունեցող թաղերում: Իսկ վորոշ դեպքերում խառնաշփոթություն առաջ բերելու և յերկրի նորմալ կյանքը խանդարելու համար, թշնամին անմիջապես ումբակոծելու յե բնակչություն ունեցող վայրերը: Այդ պատճառով հակառդային պաշտպանության կայանների ամբողջ աշխատավոր բնակչությունը պետք է ճանաչե ողային հարձակումների մասին գգուշացնող ազդանշանները, իմանա իրեն պահել համաձայն այդ ազդանշանների, իմանա ինչպես և յերբ հազնել հակադպերը, կարողանա արագ ոգնություն հաս-

ցնել վնասվածին, արագ միջոցներ ձեռք առնել առանձին վնասները վերացնելու համար:

Մակայն յերկրի մնացած բնակչությունն ևս պետք է ծանոթ լինի հակառդային պաշտպանության հիմնական կանոններն և կարողանա պաշտպանվել, վերսկսել ավիացիայի հետագա զարգացման հետ վտանգի յենթակա գոտին կարող է լայնանալ: Բացի այդ, յերկրի առանձին մասերի յուրաքանչյուր ուղիստավոր կարող է փոխադրվել վտանգի յենթակա գոտին և պետք է նախորդ իմանա իրեն պահել հարձակման պայմաններում:

**ԻՆՉ ՊԵՏԲԵԱՆԵԼ, ՎՈՐՊԵՍՁԻ ԻՐԱԿԱՆԱՆԱ «ԿՐԱՍՆԱՅԱ ՌՈՋԱ»
ՖԱԲՐԻԿԻ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ԿՈՋԸ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ
ՀԱԿԱՈՂԱՅԻՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐ ԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Դնելով բոլոր աշխատավորների հակառդային պաշտպանության բնագավառում անդրադիտության վերացման խնդիրը, Պաշր-Ավիաքիմը միաժամանակ դնում է և մի ուրիշ խնդիր՝ դարձնել յուրաքանչյուր բանվորական բնակարանը, տունը, թաղը, ավանը հակառդային պաշտպանության ամրոց:

Մոսկվայի «Կրասնայա Ռոզա» ֆաբրիկի բանվորներն արդեն դիմել են կոչով բոլոր աշխատավորներին հետևելու իրենց որինակին և կազմակերպելու բանվորական բնակարաններից հակառդային պաշտպանության ամրոցներ: Այդ կոչը պետք է լսելի լինի ամենքին:

Ամբողջ աշխատավոր բնակչությունը պետք է արտահայտե ինքնագործունեություն, վորպեսզի հնարավորություն ունենա անմիջապես պաշտպանվելու իր բնակավայրում ողային հարձակումների ժամանակ: Բանվորական ճեղք, բնակարանները յեվ ավանները պեժ է դառնան կազմակերպվածությամբ ու ուրիշակ յեվ ուրիշակելի լինեն մնացած աշխատավոր բնակչության համար:

Յուրաքանչյուր բանվորական տան, բնակարանի, ավանի աշխատավորներին ներդրավել Պաշր-Ավիաքիմը:

Բանվորական տներում սպրող բոլոր աշխատավորները պետք է վերացնեն հակառդային պաշտպանության բնագավառում իրենց անդրադիտությունը:

Բանվորական բնակարանների ամբողջ բնակչությունը պետք է ձեռք բերե հակազգպեր և կարողանա նրանք ոգտագործել:

Բանվորական բնակարաններում պետք է որինակելի կերպով դրված լինի հակահրդեհային պաշտպանության գործը՝ ինչպես նորմալ պայմաններում, այնպես էլ ողային հարձակումներ լինելու դեպքում:

Բանվորական տներում պետք է ապահովել տեղական առաջին անհետաձգելի բժշկական ոգնությունը: Սանիտարական պայմանները պետք է լինեն որինակելի, և ամբողջ բնակչությունը պետք է ծանոթ լինի հարձակումների ժամանակ վիրավորներին առաջին ոգնությունը հասցնելուն:

Յուրաքանչյուր բանվորական տան մեջ պետք է կազմակերպել ակտիվից հակառդային պաշտպանության, ինքնապաշտպանության խմբակներ:

Բանվորական տներում և թաղերում պետք է սարքավորել թեկուզ հասարակ ձևով, հատուկ գազապառարան—սենյակներ:

Բանվորական տների ամբողջ բնակչությունը պետք է գիտենա հակառդային պաշտպանության կանոնները և կարողանա նրանք կատարել:

Բանվորական տներում պետք է զարգացած լինի ռազմատեխնիկական պրոպագանդան, և բնակչությունը կարողանա գեղք բանեցնել:

Այն բանվորական ջունր, վորը կապահովե այդ բոլոր պահանջների կատարումը, իրավունք ունի հակառդային պաշտպանության ամրոց կոչվելու:

**ԻՆՉՊԻՍԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ ԵՆ ՀԵՏ ՄՂՈՒՄ
ԹՇՆԱՄՈՒ ՈՐԱՅԻՆ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ**

Հակառդային պաշտպանության միջոցներն են՝ ավիացենիթային տեղական և ողային դիտողությունը, տեղեկացումը և կապը:

Ավիացենիթային միջոցներին են վերաբերում հիմնականում զորական սպառազինման միջոցները՝ կործանիչ ավիացիա, զենիթային հրետանի, զենիթային գնդացիներ, լուսարձակ, ձայնորսիչներ և այդ միջոցների սպասարկությունը:

Տեղական պաշտպանության վերաբերում են այն բոլոր միջոցառումներն ու միջոցները, վորոնք ղեկարացնում են հարձակումներ կատարելը և վերացնում են ողային թշնամու պատճառած վնասները:

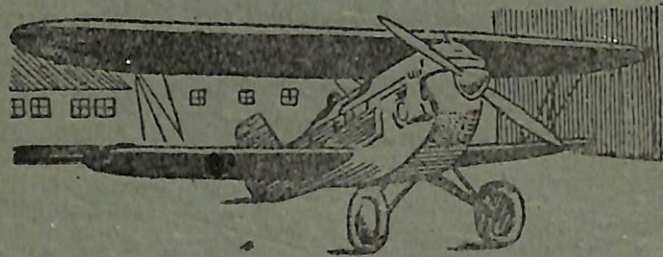
Ողային դիտողության, տեղեկացման և կապի սպասարկությունն ապահովում է թշնամու ավիացիայի ժամանակին

հայտաբերումը և այդ մասին շահագրգռված մարմիններին տեղեկացնումը:

Կործանիչ ավիացիան սպառազինված է ավելի շարժուն և սրընթաց սավառակներով: Այդ սավառակներն ընդունակ են պլանալու 350 կիլոմետր մի ժամում և ուղում բարձրանալու 7—8 բուլեյի ընթացքում 5—6 կիլոմետր: Կործանիչ սավառակները զինված են մեկ—յերկու գնդացիներով: Թռիչքի մեջ կարող են լինել 3—4 ժամից վոչ ավելի:

Կործանիչ ավիացիան սովորաբար գործում է հակառակին պաշտպանության մյուս միջոցների հետ միասին: Սրանց ճշգրիտ, փոխադարձ գործողություններն ապահովվում են պաշտպանության կայանի պետի ղեկավարությամբ, վորը ցուցմունքներ է տալիս սավառակի թռչելու ժամանակի և ուղղության մասին և հետադաշում, հատուկ նշան ցույց տվող կայանների կամ ռադիոկապի միջոցով, կործանիչ սավառակներն ուղղում թշնամու վրա:

Կործանիչ ավիացիայով պաշտպանվելն ավելի իրական է, յեթե նա գործադրվում է գետնի վրա գտնվող միջոցների հետ փոխադարձ գործողությամբ, և մասնավորապես—զենիթային հրետանու հետ:

Վերինակառ կործանիչ Կերտիս «Սյուպերհաուկ» Բ-5 սավառակը: Սրա ցուրյանը՝ ավելի քան 300 կիլոմետր մի ժամում, Թռիչքի բարձրությունը—12 կիլոմետր:

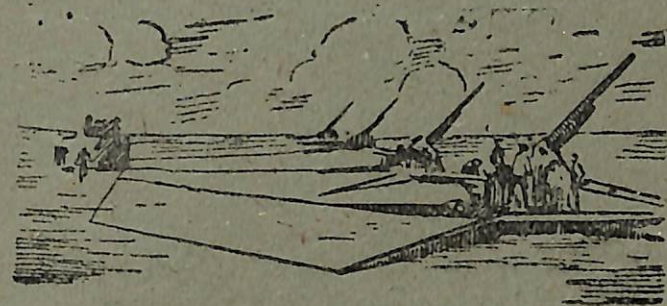
Ձեռքային հրետանին զինված է հատուկ ոգային նշան խփող հրանոթներով:

Ոգային նշաններն ընդունակություն ունեն մեծ արագություն շարժվելու և աչքի յեն ընկնում իրենց դյուրադարձությամբ, այսինքն՝ տարածության մեջ տեղափոխվելու հետ ուսուաջ, ուջ և ձախ, վերև ու ցած:

Ոգային նշանների արագ յերևալը թույլ չի տալիս նշանին նախապատրաստվելու և պահանջում է անմիջապես կրակ բանալ հարված հաղցնելու համար, վորը հնարավոր է հատուկ գոր-

ծիքներ ունենալու դեպքում, վորոնց միջոցով ճիշտ վորոշվում է նշանի տեղը և հրաձգության համար այլ տվյալները: Ձենիթային հրանոթներն արագ կերպով նախապատրաստվում են հրաձգության համար և կարճ ժամանակում կարող են մեծ քանակությամբ կրակ բաց թողնել:

Ոգային նշաններին խփելու համար զենիթային հրետանին գործադրում է պայթեկիս մեծ քանակությամբ բեկորներ բաց թողնող արկեր:

Ձեռքային մարտկոցը դիրժում:

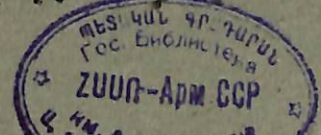
Ժամանակակից զենիթային հրետանու կրակելը մեծ մասով մեքենայացված է:

1000 մետր բարձրության վրա և ավելի ցած գտնվող թշնամու սավառակների դեմ կռվելու համար գործադրվում են զենիթային գնդացիներ: Հիմնականում զենիթային գնդացիները հաստոցավոր գնդացիներ են՝ հատուկ զենիթային հա-

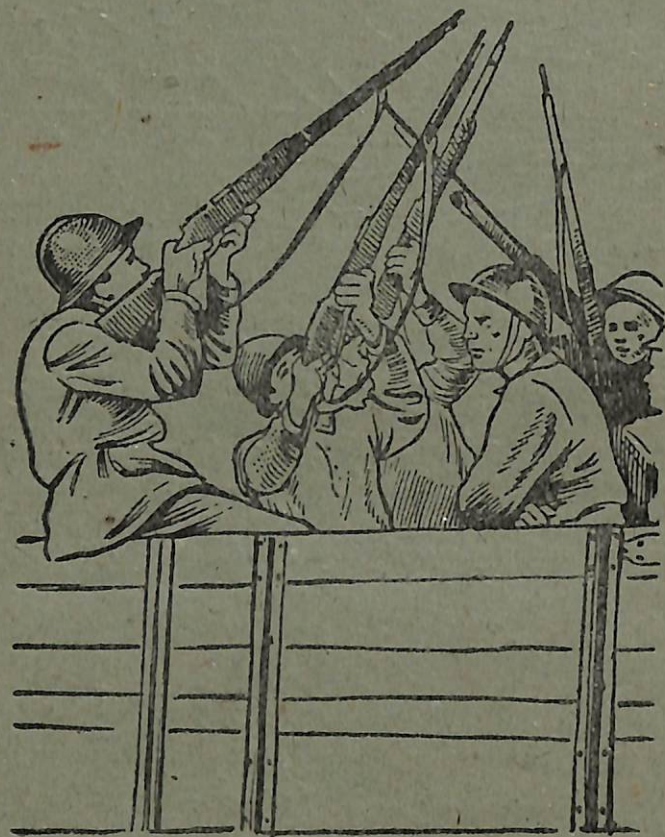
Պաշտ-Ալիսի գորարաշարժերի գեղացիներից կրակ է բացվում սավառակի վրա:

տարաններին ամրացված զենիթային նշանոցով: 7,6 մմ. գնդացիների արագաձգությունը մի բուլեյում 600 ձիգ է: Նշանառության և հրաձգության հեշտացման համար գնդացիները

մատակարարվում են ծրող փամփուռներով, վորոնք թռչելիս ծխի հետք են թողնում և ցույց տալիս հրաձգության ուղղութիւնը:

Կուտակված կրակ բաց անելու համար, յերկու-յերեք, վերջերս նույն իսկ 4 զնդացիները միացվում են և նրանցից միա-ժամանակ կրակում են մի հողի: Սա ավելի զերազասելի յե, քան մի առանձին զնդացիից կրակելը: Միացված զնդացիներից մեկ ըսպելով կարելի յե բաց թողնել մինչև 20000 զնդակ:

Պաշտ-Ավիաթիւի զորաւորները կրացաններից կրակում են սովառնակի վրա:

Թշնամու սովառնակների վրա, վորոնք իջնում են մինչև 400 մետր և պակաս, բացվում են հրացանային համադարե: Մենակ կրակել չի թույլատրվում (բացի այն դեպքերից, յերբ պիտի կրակեն հատուկ նշանաձիգները), վորովհետև դրանից փոշ մի արդյունք չի ստացվի: Հրացաններից կրակելիս, ինչ-

պես և զնդացիներին, գործ են ածվում ծրող զնդակներ: Սա-վառնակի վրա կրակ բաց անող հրաձիգների խմբակը տեղա-վորվում է լսիտ, տամնակաւ մարդ և ավելի:

Թե ողում վերտեղ ե գտնվում սովառնակը, այդ վորոշ-վում է նրա մոտորների պտուտակների աղմուկից: Այդ առանձ-նապես կարևոր ե մատախուղի ժամանակ, գիշերը, յերբ սա-վառնակը չի յերևում, այլ միայն լսվում է նրա աղմուկը:

Գոյություն ունեն առանձին գործիքներ—ձայնորսիչներ, վորոնց ոգնությամբ լսվում է մինչև 15 կիլոմետրի վրա զանը-վող սովառնակների աղմուկը: Յերբ ձայնը լսվել ե, ձայնոր-սիչի առանձին հարմարանքները ցույց են տալիս, թե ինչ բարձրության և ինչ տարածության վրա, այսինքն մոտավո-րապես վորտեղ ե գտնվում սովառնակը:

Գիշեր ժամանակ այն տեղը, ուր յինթադրաբար գտնվում ե սովառնակը, լուսավորվում ե լուսարձակի լուսով: Լուսավոր-ված սովառնակն ավելի հեշտ ե ոմբակոծել: Այս դեպքում կա-րող են գործածվել նաև կործանիչ-սովառնակներ:

Լուսարձակի ճառագայթները լուսավորում են մինչև 9 կի-լոմետր: Լուսարձակներն ունեն հատուկ ելեկտրալաւերներ: Վերջիններս զետեղված են լուսարձակի կենտրոնում, դեպի ներս ծոված կլոր հայելու դիմաց, վորից լույսն անդրադառ-նում ե տարածության վրա: Ժամամանակակից լուսարձակի լույսի ուժը հասնում ե հարյուր միլիոնավոր և նույն իսկ 1 միլիարդ մետրի:

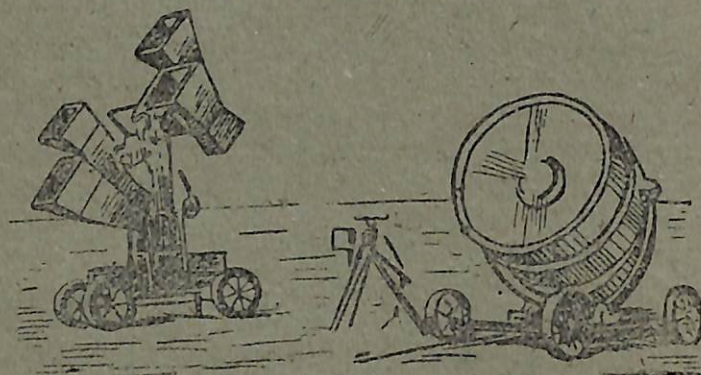
ԿԱՐԵԼԻ՝ ՅԵ ԱՐԴՅՈՒՔ ՊԱՇՏՊԱՆՎԵԼ ՄԻՍՅՆ ԱՎԻԱԶԵՆԻԹԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ

Ավիադենիթային պաշտպանության բոլոր այդ միջոցները գործադրվել են արդեն 1914—1918 թվականների խմբերի ախ-տակաւ պատերազմի ժամանակ: Ինչպես ցույց տվեց այդ պա-տերազմի վորձը, զենիթային պաշտպանությունը հսկայական միջոցների կենտրոնացում ե սլահանջում: Այսպես, Ֆրանսիա-կան բանակն ուներ մոտ 900 զենիթային հրանոթ, 600 զնդա-ցիք և 600 լուսարձակ: Այդ միջոցներին սպասարկում եյին մոտ 1.500 սպաներ և 40.000 զինվորներ: Զնայած այդպիսի ուժեղ պաշտպանության, այնուամենայնիվ զերմանացիները հարձակում-ներ եյին կատարում և, թեպետ կրում եյին մեծ կորուստներ, բայց և այնպես ժամանակ առ ժամանակ կարողանում եյին մոտենալ Փարիզին, Լոնդոնին և ուրիշ քաղաքներին և ոմբակոծել:

Լոնդոնի պաշտպանութեան համար 1918 թվին զբաղեցրած էին 286 թնդանոթ և 387 լուսարձակ, մոտ 200 հատ կործանիչ-սավառնակներ և այլ միջոցներ:

Թե պաշտպանութեան ինչպիսի կարողութիւն ունեն այդ միջոցները, կարելի չէ դատել թեկուզ հենց գերմանացիների 1918 թվի մայիսի 19-ին կատարած հարձակումների որինակից:

Գերմանական 33 սավառնակները յենթարկվեցին Անգլիայում 126 հրանոթի հրաձգութեան, փորձը բաց թողին ավելի քան 30.000 արկեր և շարքից հանեցին 3 գերմանական սավառնակ: Նույն այդ կռիւն մասնակցում էին անգլիական 84 հատ կործանիչներ, փորձը տապալեցին 3 սավառնակ ևս: Այդպիսով 33 սավառնակներից 6-ը փոշնջացված էին, և, չնայած դրան, գերմանական սավառնակներից 13-ը մոտեն Լոնդոն, ուր նետեցին իրենց ուժերը:

Ջայնարսի չիլ գնդապետի լուսարձակ:

Այս որինակից յերևում է, փոր, թեպետ ավիացիների թռիչքի պաշտպանութիւնն ունի հակադիմացական նշանակութիւն, բայց և այնպես չի ապրահովում յերկրը թշնամու հարձակման հաղթանակները:

ԻՆՉ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ՀԱՎԱՌԴԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Կազմակերպելով պաշտպանութիւնն ավիացիների թռիչքի միջոցներով, անհրաժեշտ է բոլոր դեպքերում, բացի այդ միջոցներից, իրականացնել նաև տեղական պաշտպանութեան միջոցառումներ:

Տեղական հակառակի պաշտպանութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի: Իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ մերձահատային գոտում բոլոր յերկրներում, փորպես կանոն, գիշերով արգելվում էր փողոցները լուսավորել: Վերաբերելի թշնամուն հնարավորութիւն չարվի կողմնորոշելու, Անգլիայում, համարյա ամբողջ յերկրում կարգ էր սահմանված մթնացնելու փողոցների լուսավորութիւնը, իսկ հարձակումների ժամանակ քաղաքներն ու գյուղերն ամբողջապես խորասուզվում էին խավարի մեջ:

Ճրանխացիք ձեռնարկեցին «Կեղծ Փարիզ»-ի կառուցման, յենթադրելով հարձակումների ժամանակ թողնելու այնպիսի լուսավորութիւնը և մթնացնելու միաժամանակ իսկական Փարիզը, փորպեսզի դրանով թշնամու նշանը սխալ ուղղութիւն ունենա:

Այդ քողարկումը, հատուկ խիստ կարգուկանոնը հարձակումների ժամանակ, ժամանակին բնակչութեան իմաց տալը, նրա թագնվելը ներքնաստներում և մետրոպոլիտեններում և այլն, զգալիորեն պակասացրին հնարավոր վնասները:

Ներկայումս համարյա բոլոր պետութիւններում բնակչութեանը հատկապես բացատրվում են հարձակումների ժամանակ իրեն պահելու կանոնները, կատարվում են ստուգողական տապաններ և ուսուցում, բնակչութիւնը մատակարարվում է հակազգեքով և այլն:

Կապիտալիստական պետութիւններն ուժեղ կերպով պատրաստում են բնակչութեանը պատերազմի: Վախեցնելով, խաբելով և այլ միջոցներով բուրժուազիան փորձում է դրավելու իր յերկրի աշխատավորութեանը հակառակի պաշտպանութեան մասնակցելու: Սակայն հակառակի պաշտպանութիւնը կապիտալիստական յերկրներում կառուցվում է կապիտալիստական կարգերի և բուրժուազիայի կյանքի և գույքի, կապիտալիստական ձեռնարկութիւնների պաշտպանութեան համար:

ԽՍՀՄ աշխատավորներն աշխարհում ամենաբից լավ գիտեն, թե ինչ է կազմակերպված գործողութիւնը և ամենաբից լավ ԽՍՀՄ կարող է կազմակերպված աշխատավորների կոլեկտիվով հաղթահարել: Բնակչութեան անմիջական մասնակցութիւնը հակառակի պաշտպանութեանը ունի խիստ կարեւոր նշանակութիւն: Հայտնի չէ, փոր առգնապն ավելի շատ զոհ կտա, քան ավիացիայի ուժերը: Մենք պարտավոր ենք կազմակերպելու ուժեղ հակառակի պաշտպանութիւն փոշ միայն գորական միջոցներով, այլ և իրենց՝ աշխատավորների անմիջական

մասնակցութեամբ տեղական հաշիւադրային պաշտպանութեանը՝ ըստ իրենց բնակավայրի:

ԻՆՉՊԵՍ Ե ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ ԲՆԱԿԱԶՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԻՑ ՊԱՇՏՊԱՆՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ողային հարձակումներից բնակչութեան պաշտպանութեանը հիմնականում պետք է կազմակերպվի իրենց, աշխատավորների ինքնագործունեությամբ:

Բնակչության ինքնագործունեությունը կազմակերպվում է Պաշր-Ավիաքիմի կողմից, զբաղելով նաև ուրիշ հասարակական կազմակերպություններ:

Աշխատավորներին անմիջապես ընդգրկելու ամբողջ պաշտպանության աշխատանքը կատարում է Պաշր-Ավիաքիմի ստորին բՆԻՆը, վորը Պաշր-Ավիաքիմի ամբողջ աշխատանքի կարեւորագույն ողակն է հանդիսանում: Հենց զրա համար էլ Պաշր-Ավիաքիմի բՆԻՆը հանդիսանում է ԼՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ բոլոր մասնայական միջոցառումների կազմակերպողն ու կիրառողը:

Աշխատավոր բնակչությունը պետք է ողնե և նպաստե այն միջոցառումներին, վորոնք անց են կացվում վարչական կարգով և ինքն էլ իր հերթին անցկացնի մի շարք միջոցառումներ՝ ողային հարձակումներից պաշտպանվելու բնագավառում իր բնակավայրում:

Այդ միջոցառումներին են վերաբերվում՝ բնակչություն ունեցող վայրերի ընդհանուր քողարկման մասնակցությունը, անհատական պաշտպանության միջոցների գործածությունը, բնակավայրերում ողային հարձակումներից պաշտպանվելու համար բնակարանների և ուրիշ շենքերի հարմարեցումը, հարձակումների ժամանակ բոլոր կանոնների կատարումը:

Միաժամանակ աշխատավորության մասնակցությունը պետք է լայնորեն արտահայտվի նաև տեղական հակաողային պաշտպանության մի շարք գործնական միջոցառումների մեջ, ինչպես՝ կամավոր մասնակցություն ողային հարձակումներից պաշտպանող խմբերում, հակաողային պաշտպանության հատուկ կազմակերպություններ կազմող Պաշր-Ավիաքիմի շարքերում ակտիվ աշխատանք, բնակչության պաշտպանություն, բանվորական բնակարաններում ողային հարձակումներից պաշտպանվելու ամբողջ անների կազմակերպում և այլն:

ԻՆՉ ԵՆ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ՅԵՎ ԻՆՉՊԵՍ ՆՐԱՆՑՈՎ ՈԳՏՎԵԼ

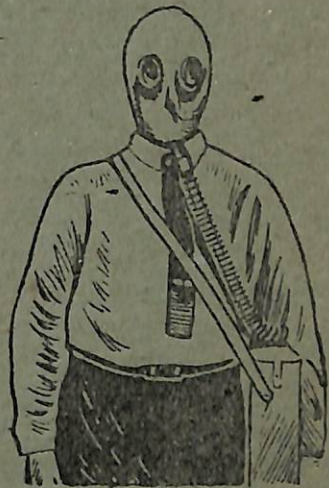
Անհատական պաշտպանության միջոցներին է պատկանում առաջին հերթին հակազազը:

Ամենատարածված տեսակը—TTC հակազազն է: Այդ հակազազը ձեռք են բերում աշխատավորներն իրենց միջոցներով: Կան այնպիսի ձեռնարկություններ, վորտեղ բոլոր աշխատավորներն արդեն ձեռք են բերել իրենց համար հակազազեր: Կան այնպիսի քաղաքներ, ուր աշխատավոր բնակչության մեծ մասը ձեռք է բերել հակազազեր: Մեր նպատակն է, վոր բոլոր աշխատավորները հակազազեր ունենան: Բայց, վորովհետև մի անգամից հնարավորություն չկա հակազազերով ապահովելու ամենքին, այդ պատճառով առաջին հերթին հակազազերով ապահովվում են ողային հարձակումներից պաշտպանող սրբեկտների և կայանների բանվորները և բնակիչները:

TTC տեսակի հակազազը պաշտպանում է թունավորող նյութերից շնչառության սրգանները և յերեսը: Ստանալով հակազազը, պետք է լավ նայել, թե նա արդյոք վորևե մնալվածք չունի, վորովհետև հակազազի ամենաչնչին վնասվածքը նվազեցնում, իսկ յերբեմն էլ բոլորովին վոչնչացնում է նրա ողտակար գործողությունը:

Այդ պատճառով, ստանալով հակազազը և համոզվելով, վոր նա վնասվածք չունի, պետք է խնամքով պահել և պահպանել հարվածներից, վորոնք կարող են վնասներ արկղիկը: Պահպանիր հակազազը խոնավությունից, վորը խանգարում է նրա կլանող ուժը, ժանդոտացնում նրա մետաղյա մասերը: Պահպանիր բարեխառնության խիստ փոփոխություններից, վորովհետև զրանից վնասում են նրա ռետինե մասերը: Վերջապես, վարժվիր կանոնավոր կերպով ոգտվելու հակազազով և կարողացիր յերկար ժամանակ հակազազը հազած մնալ:

Սովորաբար հակազազը գտնվում է պայուսակում կամ պատյանում: Վերջին ժամանակներս հակազազերը վաճառվում են առանց պայուսակների: Ունենալով այդպիսի հակազազ,

Կամոմավոր հազած TTC տեսակի հակազազ:

պետք է ինքդ պայուսակ կարես, կամ Փռներից պատյան շինես:

Պայուսակում կամ պատյանում կա յերկու բաժանմունք— մեկում զանվում են արկղիկը, իսկ մյուսում՝ ուետինն կորդակ— —դիմակը:

Հակագազով պայուսակը հազնվում է շորերի վրայից—կողքից: Այնպիսի դրությունը, յերբ հակագազը ծալված է և զանվում է փակ պայուսակում կամ պատյանում և կախված է կողքից, կոչվում է յերթի:

Յեթե վտանգ կա, վոր կարող են յերևան գալ թունավորող նյութեր, հակագազը փոխադրվում է «պատրաստ» դրության, այսինքն՝ պատյանը կամ պայուսակը բացվում է, վորպեսզի մի շարժողութամբ կարելի լինի հանել հակագազը և հազնել յերեսին:

Հազնվում է հակագազը այն դեպքում, յերբ զգացվում է թունավոր նյութերի ներկայութիւնը կամ հատուկ քիմիական տազնապի ազդանշան է սրված, վորը ցույց է տալիս թունավորվելու վտանգը: Հակագազը յերեսին հազնելը պետք է կատարվի խիստ կանոնավոր: Իմակը հանվում է պատյանից կամ պայուսակից աջ ձեռքով: Հանելիս՝ դիմակը պետք է բռնել այնպես, վոր չկարվի ուետինը և չփչանա կապույրը պինդ առարկաներին (պատյանի կողքերին) քսվելուց: Դրա համար դիմակը և կապույրը պատյանից կամ պայուսակից հանելիս՝ պետք է բռնել ամբողջ ամիով: Հանած դիմակն ուղղվում է, յերկու ձեռքերի մատները մտցվում են դիմակի մեջը, իսկ բութ մատներով դրանց սեղմվում են դիմակի ներքեի ծայրեր: Իմակը ձգվում է ցածից և անցկացվում կզակի վրա: Ապա դիմակը անցկացվում է յերեսի վրա ցածից վեր: Յերբ ձեռքերը հասնում են ականջներին, գլխադիրը բռնվում է մատներով և բարձրացվում:

Իմակը յերեսին հազնելուց հետո, գլխադիրը հազնվում է դիմակի վրայից:

Հակագազը հագած ժամանակ ավելի դժվար է չնչել: Դրա համար պետք է հետզհետե վարժվել, սկսած 3 րոպեից մինչև 2 ժամ անընդհատ հակագազը հագած լինելով և աշխատելով: Վարժվելուց հետո ամեն որ յերկարացնել հակագազով չնչելը 1—2 րոպե, այնպես, վոր ամբողջ վարժությունը տեի մեկ ամիս:

Յերեսաների և ծծկերների համար կան հատուկ հակագազեր, վորոնց միջոցով զգալիորեն հեշտ է չնչել: Այդ հակագազերը հիմնականում նման են հատակավորների հակագազերին:

Անհատական պաշտպանության միջոցներին առանկանում են բացի հակագազերից, նաև մաշկի մակերեսը պաշտպանող միջոցները: Դոյություն ունեն հատուկ պաշտպանող հակալարիտային զգեստներ՝ թունավորող նյութերով թունավորված վայրերում աշխատողների համար: Այդ զգեստներով յերկար ժամանակ դժվար է մնալ: Դրա համար մեծ ունակություն է պահանջվում. բացի դրանից, այդ զգեստներն ապահովում են թունավոր նյութերից միայն 2—4 ժամով: Այդ բոլորը հնարավորություն չի տալիս ապահովելու այդ զգեստներով ամբողջ բնակչությունը:

Բայց և այնպես միայն անհատական պաշտպանության միջոցները բավական չեն: Դրանց հետ միասին պետք է գիտենալ, թե ինչպես պետք է վարվել թունավորված վայրում: Պետք է հիշել, վոր թունավորված վայրում չի կարելի նստել կամ պառկել, չի կարելի չաշտպանված ձեռքերով կպչել առանձին առարկաների: Թունավորված վայրով անցնելիս, պետք է վորոքերը փաթաթել փալատներով, ծղոտով կամ հազնել կրկնակոշիկներ կամ բոտեր:

ԻՆՋՊԻՍԻ ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՅԵՎ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈԳՆՈՒՅՅՈՒՆ ՊԻՏԻ ԿԱՐՈՂԱՆԱ ԳՈՐԾԱԳՐԵԼ ՅՈՒՐԱԲԱՆԱՅՅՈՒՐ ԱՇԽԱՏԱԿՈՐ

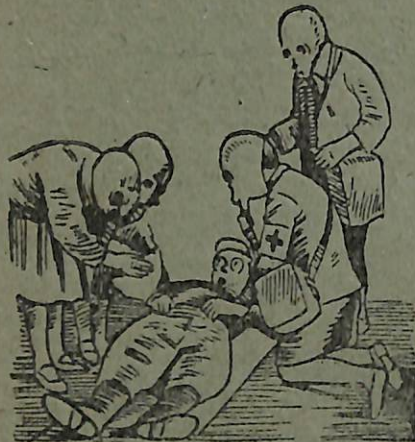
Ողբային հարձակումների ժամանակ կարող են հասցվել յերեք տեսակ վնասվածքներ՝ ուղեքի կամ արկի պայթումից, ինչպես են՝ 1. սալձարդ, կտրվածք, վերքեր և այլն, այսպես կոչվող տրավմատիկական վնասվածքներ, 2. այրվածքներ՝ կիզիչ խառնուրդներից և, վերջապես, 3. թունավորում՝ թունավոր նյութերից:

Յեթե վերքը վաղված է արյունահոսության հետ կամ ուժեղ հոդաթափություն է պատահել, պետք է անմիջապես դիմել բժշկական ոգնության, միաժամանակ տեղում հասցնելով առաջին ոգնությունը, ինչպես՝ դադարեցնել կամ թուլացնել արյունահոսությունն ամուր վիրակապով, ուժեղ կերպով կապելով վիրավորված տեղից վերի զարկերակը: Վիրակապը պետք է ամուր կապել այդ տեղերում: Վերքի կողքերը քսել յող և վերքը կապել մաքուր վիրակապով:

Այրվածքներ լինելու դեպքում, յեթե մարմնի վրա կան կիզիչ նյութերի հետքեր (Փոսֆոր և այլն), վիրավորված տեղը, կիզիչ նյութը հեռացնելուց հետո, լվացվում է տղնաքիչ սալի լուծույթով և կապվում մանդանաթիվում կալիումի լուծույթով:

Թըշված վիրակապով: Բշտիկները վոչ մի դեպքում չծակել, վո-
րովհետև դրանից կարող ե թարախակալում առաջ գալ:

Թունավորվածին պետք ե դուրս բերել թարմ ողի մեջ,
կամ, յեթե այդ հնարավոր չե, հազցնել հակազազ: Թունավոր-
ված վայրից հեռացնելուց հետո, պետք ե հանել վիրավորվածի
շորերը ե ծածկել նրան վերմակով, վերարկույով ե այլն: Խը-
մացնել տաք կաթ, սուրճ, թեյ, իսկ յեթե հիվանդը մրսում ե,
տաքացնել տաք ջրով լցված շիշերով: Յեթե մարմնի վրա կան հեղուկ
թունավոր նյութերի հետքեր (կաթիլներ), սրբել զգուշությամբ
բամբակով կամ շորով, չքսելով մարմնին: Թունավոր նյութերը
մաշկի վրայից հեռացնելուց հետո լողացնել հիվանդին տաք ջրով:
Աչքերը լվանալ 20% սոդայի
լուծույթով (մի թեյի զգալ սո-
դային՝ 1 բաժակ ջուր):

Պաշտ-Ալիախի գորշալճերի ժամանակ
Պայրամավար վիրավորվածին առաջին
բժշկական ոգնություն հասցնելը:

ներ 10—15 կաթիլ անուշատը կամ յեթե խառնած տաք ջրի
գոլորշիներով: Ուժեղ հազի դեպքում խմացնել 20—25 կաթիլ
յեթերա-վալերիանի կաթիլներ: Գլխացավի դեպքում տալ պի-
րամիդոն կամ ֆենացետին: Բկացավի դեպքում վորկորը վո-
ղողել 2 տոկոսային սոդայի լուծույթով:

Թունավորվող նյութերով ամեն տեսակ վնասվելու դեպ-
քում, հիվանդին վորքան հնարավոր ե արագ հասցնել առաջին
բժշկական ոգնության կայանը:

ԻՆՉ ԱՆԵԼ ՇՐԴԵՉ ԱՌԱՋԱՆԱԼՈՒ ԴԵՊՔՈՒՄ

Ողային հարձակումների ժամանակ հրդեհ կարող ե ծագել
կրակի հետ անգղուշ վարվելու դեպքում, կամ թշնամու նետած

ուժերից: Կրակի հետ անգղուշ վարվելը պետք ե կանխվի
քնակչության կողմից: Ողային հարձակումների ժամանակ պետք
ե միջոցներ ձեռք առնել, վոր նախորդը հեռացվեն հրդեհ առաջ
ե միջոցներ ձեռք առնել, վոր նախորդը հեռացվեն հրդեհ առաջ
ե միջոցներ ձեռք առնել, վոր նախորդը հեռացվեն հրդեհ առաջ

Պետք ե հիշել, վոր հրդեհն առաջանում ե սովորաբար մի
չնչին կրակից ե ապա արագ կերպով տարածվում ե: Այդ պատ-
ճառով չի կարելի յերբեք թույլ տալ, վոր շփոթություն ե տագ-
նալ ստեղծվի: Պետք ե վարվել արագ ե համարձակ:

Պրիմուսի կամ վառված
ճրագի շըշվելու դեպքում ան-
հրաժեշտ ե իմանալ, վոր նավ-
թը, յուղը ե այլն ջրով չի կա-
րելի հանգցնել, վորովհետև ջուր
լցնելիս այդ նյութերը տարած-
վում են ամեն կողմ ե շարու-
նակում են վառվել, մեծացնելով
հրդեհի տարածությունը: Այդ
դեպքերում անհրաժեշտ ե արագ
կերպով հեռացնել դյուրին բո-
ցավառվող առարկաները (թուղ-
թը, վարագույրը, սպիրտով,
նավթով շիշերը ե այլն), իսկ
կրակը ծածկել ձեռքն ընկած
կոշտ կտորեղենով (վերմակով,
վերարկույով, խալիյով ե այլն):

Յեթե բոցավառվել են մար-
դու վրայի շորերը, ապա չի կա-
րելի թույլ տալ, վոր նա շփոթ-
ված՝ դեռ ու գեն վազվզի: Ան-
հրաժեշտ ե իսկույն ե յեթե ծած-
կել նրան շորով, վաթաթելով
նրան վոտից մինչև դուրս, ե յերբ կրակը հանդչի, արագ կերպով
հանել նրա վրայի շորերը ե հասցնել առաջին բժշկական ոգ-
նությունը:

Յեթե հրդեհը, ջնայած բոլոր ձեռք առած միջոցներին, տա-
րածվում ե, այնուամենայնիվ շփոթվել չի կարելի: Այն բոլորը,
ինչ վոր կարող ե բացավառվել, պետք ե հեռացնել կրակից՝

Հրդեհուշե խումբը դուրս ե բերում խո-
ղովակը բռնավորված վայրում հրդեհ
հանգցնելու համար:

վորքան կարելի յե արագ կերպով: Պետք է հիշել, վոր միջան-
ցիկ քամին ուժեղացնում է հրդեհը, այդ պատճառով չի կարելի
ջարդել ապակիները, բացել պատուհանները՝ ստեղծելով ողի հո-
սանք: Լուսամուտը կարելի յե բանալ միայն շենքում շատ ծուխ
լինելու դեպքում:

Սմենից լավ է, յեթե շենքում լինի հրշեջ գործիք, վորի
միջոցով հեշտութեամբ հանգցվում է կրակը: Հրշեջի հոսանքը
պետք է ուղղել բոցի տակը, այսինքն՝ կրակի ճիշտ կենտրոնը:
Բնակչութեան համար այժմ բաց են թողնվում հատուկ «Պիո-
ներ» կոչվող հրշեջներ:

Յեթե հրդեհն առաջ գա ելեկտրալարերի միացումից, ապա
անհրաժեշտ է վորեւե տեղում առանձնացնել յերկու լարերը և
նրանցից մեկը կտրել:

Յեթե հրդեհը վառարանի ծխնելույզումն է առաջ յեկել,
ապա պետք է ջրով հանգցնել վառարանի կրակարանը, խոկ խո-
ղովակը վառել:

Բոլոր դեպքերում տեղական միջոցներով հրդեհը հանգցնե-
լու հետ՝ միաժամանակ պետք է դիմել հրդեհաշեջ խմբին: Կան-
չելու դեպքում հայտնել վորտեղ է հրդեհը և ինչ է այրվում:

Կիզիչ ուռմբերը շենքերն ընկնելու դեպքում, առաջին հեր-
թին պետք է միջոցներ ձեռք առնել նրանք հեռացնելու (յեր-
կաթքա կեռերով, բահերով): Ռումբը պետք է հանգցնել ավազով,
վորը նախորդը պետք է պատրաստված լինի: Շրջապատող ա-
ռարկաների բոցավառվելու դեպքում, հանգցնել ջրով՝ կամ ա-
վազով: Կիզիչ ուռմբերի վառվելու դեպքում կանչել հրդեհա-
շեջների խումբը:

Հրդեհների ժամանակ պետք է հիշել հիմնական կանոնները՝
չշփոթվել, վարվել արագ և հանգիստ, կանչել հրդեհաշեջ խումբը,
հեռացնել դուրբին բոցավառվող առարկաները, կրակը հանգց-
նել այնպիսի միջոցներով, վորոնք նվազեցնում են ողի հոսանքը
դեպի նոս:

ԻՆՉՊԵՍ ԱՄԱՅՈՎԵԼ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՎՈՐ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՄՈՒՏԲ ԳՈՐԾԵԼՈՒՑ

Վոչ միշտ և վոչ ամեն մարդ կարող է հակազուգ ունենալ:
Կա բնակիչների այնպիսի խումբ, ինչպես՝ ծերունիները, հի-
վանդները, ծծիկը յերեխաները և այլն, վորոնք սովորական առ-
հատական պաշտպանութեան միջոցներով չեն կարող ոգտվել:
Խոկ նրանց պաշտպանելն անհրաժեշտ է: Այդ դեպքում թունա-

վոր նյութերից պաշտպանվելու համար ծառայում են դադա-
պատարանները: Գազապատարանները հատուկ շենքեր են, ա-
մուր ծածկոցներով, վորոնք հնարավորութեամբ են տալիս պաշտ-
պանվելու ուռմբերից և թունավոր նյութերի ներս խուժելուց:
Սակայն ամբողջ բնակչութեան համար այդպիսի գազապատա-
րաններ կառուցելը դժվար է, դրա համար պետք է կառուցվե-
լին ստորերկրյա բետոնե քաղաքներ, վորոնք հազիվ թե կա-
րողանային ապահովել պաշտպանութեանը, վորովհետեւ ամենա-
ամուր ծածկ ունենալու դեպքում ևս կարող են դործադրվել
ավելի ուժեղ ուռմբեր:

Սակայն այդ չի նշանակում, վոր կարիք չկա դադապա-
տարաններ կառուցելու: Պետք է հիշել, վոր ամեն մի շենք կա-
րող է պաշտպանել բեկորներից, սլաքթյունի ուժից և, վորոշ
հարմարութեաններ լինելու դեպքում, նաև թունավոր նյութե-
րից:

Դրա համար ամեն մի տան մեջ, ամեն բնակարանում կա-
րող են հատկացվել հատուկ սենյակներ: Սմենահարմարն են՝
ներքնասաները, քիչ քանակութեամբ լուսամուտներով սենյակները
և այլն: Այդպիսի շենքերում բոլոր ճեղքերը խծուծով կամ կա-
վով խցվում են: Պատերը և առաստաղները ծածկվում են ցե-
մենտով և ներկվում յուղաներկով՝ հատակից թեկուզ 2 մետր
բարձրութեամբ: Հատակները ծեփվում և ներկվում են: Հնարա-
վորութեան դեպքում լավ է հատակները ծածկել լինդեումով:
Լուսամուտների շրջանակները և ապակիները լավ ամրացվում են:
Յանկալի յե, վոր լուսամուտներն ունենան կրկնաշրջանակներ:
Լուսամուտներին կախվում են պինդ վարագույրներ: Դռները
լավ խծուծվում են և ամրացվում շրջանակներին:

Այդպիսի միջոցառումներով շենքերը ներս չեն թողնի ողը
և կպաշտպանեն թունավոր նյութերից: Սակայն, վորովհետեւ
դրսից ող չի անցնելու այդ շենքերը, ապա ներսում դանվող
մարդիկ պետք է շնչեն յեղած ողը: Այդ ողը պետք է խնայել
և պահել մաքուր դրութեամբ: Մի մարդուն մի ժամում պահանջ-
վում է 2 խորանարդ մետր մաքուր ող: Այդ պատճառով պետք
է հաշվի առնել շենքի ողը և այնքան մաքուր տեղավորել, վոր
յեղած ողը բավականացնի: Գազապատարաններում չի կա-
րելի ծխել, վառել մում և նավթի ճրագ, վորովհետեւ դրանք
փչացնում և կլանում են ողը:

Բացի այդ միջոցառումներից, վորոնք ցանկալի յե դործա-
դրել վառնդի յենթակա յուրաքանչյուր տան մեջ և բնակարա-
նում, պետք է նախատեսել և ուրիշ պարտադիր միջոցառում-

ներ, ինչպես՝ լուսամուտներին տարակիները պետք է իրաչափ
թղթվեն պատերազմի ժամանակ, վորպեսզի ուռմբի պայթու-
ներից նրանք չջարդվին: Դուքս նախդ բոլոր լուսամուտները
պետք է ունենան փեղկեր, գիշերները նրանք փակվեն և թույլ
չտան, վոր ներսի լույսն անցնի փողոցը կամ բակը: Յուրա-
քանչյուր բնակարան պետք է ունենա ջրի սլաշտը: Անհրաժեշտ
է նաև նախատեսել մթերքները, շորերը, սպիտակեղենը, ամա-
նեղենը ծածկելու միջոցառումները, նախապատրաստելով ամուր
փակվող անոթներ, արկղներ, պահարաններ և այլն:

ԻՆՉ ՊԵՏԲ Ե ԱՆԵԼ ՏԱՆԸ ՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԻՑ ՊԱՇՏՊԱՆՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ողային հարձակումներից պաշտպանվելու այդ բոլոր մի-
ջոցները պետք է ձեռք առնի յուրաքանչյուր քաղաքացի: Ավելի
լավ է այդ միջոցառումներն անցկացնել կազմակերպված կեր-
պով: Դրա համար յուրաքանչյուր բնակավայրի թաղի, ավանի,
տան, յուրաքանչյուր բնակարանային կոոպերատիվ ընկերու-
թյան աշխատավոր բնակչությունն ընտրում է ակտիվի վորոշ
խումբ, վորն անց է կացնում այդ միջոցառումները, հսկելով,
վոր ամեն մի քաղաքացի գիտենա և կատարե ողային հարձա-
կումներից պաշտպանվելու կանոնները: Այդպիսի խումբը կոչ-
վում է ողային հարձակումների ինքնապաշտպանության խումբ:
Այդպիսի խումբը գլխավորում է ողային հարձակումներից պաշտ-
պանելու լիազորը: Ինքնապաշտպանության խմբի մարտիկները
պետք է անցնեն ողային հարձակումներից պաշտպանվելու
դասընթացը՝ խաղաղ ժամանակ հրահանգիչներ և պատերազմի
ժամանակ առաջավոր մարտիկներ լինելու համար:

Պետք է հիշել, վոր ողային հարձակումներից պաշտպանող
հատուկ մարմինների՝ իր ժամանակին տեղեկացները ողային
հարձակումների ժամանակ տեղի ունեցող դեպքերի մասին, ա-
պահովում է նայել իր ժամանակին ողնություն հասնելը: Այդ
պատճառով տներում պետք է լինեն կապ պահպանող վորոշ
հեռախոսներ, վորոնց մոտ լինի հատուկ հերթապահություն:

Տանը պետք է կազմակերպվի ողային հարձակումներից
պաշտպանող հատուկ սանիտարական բժիշկ, վորն ունենա
փոքրիկ դեղարաններ առաջին անհետաձգելի բժշկական
ոգնություն հասցնելու համար: Դեղարանը պետք է ունենա՝
անուշատրի սպիրտ, յոդ, սոդա, պիրամիդոն, ֆենացետին,
յեթեր, յեթերա-վալերիանի կաթիլներ, սկիպիդար, բենզին, ման-

գանաթթվառային կալիում, պղնձաբջապի լուծույթ, սպիրտ,
վազելին, կանաչ սապոն, բամբակ, վիրակապ և այլն:

Սանիտարական բժիշկը պետք է վարժվի դեռ խաղաղ ժա-
մանակ սպասարկելու բնակչությանը և հերթապահություն ու-
նենալու՝ դժբախտություն դեպքերում տներում անհետաձգելի
առաջին ոգնությունը հասցնելու համար: Միաժամանակ այդ
բժիշկը հիմնական ակտիվ է հանդիսանալու տների սանիտարա-
կան պայմանները բարելավելու, հսկելով մաքրությունը և այլն:

Ինքնապաշտպանության խումբը պետք է ունենա նաև հա-
կահրդեհային բժիշկ, վորը դեռ խաղաղ ժամանակից հսկում է
հակահրդեհային բոլոր միջոցառումների գործադրման, վառա-
րանների կանոնավորության, ծխելույզների մաքրության ջրա-
խողովակների կանոնավորության, վորպեսզի հրդեհի տակառ
ները միշտ ջրով լիքը լինեն, վորպեսզի պահեստի դռները հեշ-
տություն բացվեն, վորպեսզի տանը լինի ավազի պաշար, վոր-
պեսզի տան տվող ընակչությունը լավ ճանաչի և գիտենա
ոգտվել հրշջներով, վորոնք ունենան կանոնավոր լից: Բացի
դրանից հրդեհային բժիշկը հսկում է երեկոտալարերի կանոնա-
վորությանը և նրանցով ճիշտ ոգտվելուն: Իր աշխատանքով
այդ բժիշկը պատրաստվում է ողային հարձակումների ժամա-
նակ ծագող հրդեհների առաջն առնելու համար:

Ինքնապաշտպանության առանձին կարևորագույն խնդիրն
է կարգապահության պաշտպանությունը: Ինքնապաշտպանու-
թյան խմբում պետք է կազմակերպվի կարգապահության ոժան-
դակիչ բժիշկ, վորի մեջ է մտնում միլիցիային ոժանդակող ըն-
կերություն ակտիվը: Պետք է հիշել, վոր տագնապը բոլոր վնաս-
ներից սարսափելին է: Տագնապն ավելի շատ ցոհեր կարող է
պատճառել, քան թշնամու նետած ուռմբը: Տագնապի դեմ պայ-
քարը կարգապահության պաշտպանության առաջնագույն խն-
դիրն է: Կազմակերպված կարգ ու կանոնն ամենալավ միջոցն է
տագնապի դեմ:

Տանը պետք է սահմանվի այնպիսի կարգ ու կանոն, վոր-
պեսզի ողային հարձակումների ժամանակ իմացվի, թե ով ուր
է գնում: Յևրաբանների բոլոր վանդակները, բոլոր անցքերն ու
միջանցքները պետք է ապահովվեն հսկողությամբ, վորպեսզի առաջ
միջանցքները կարևոր է, մանավանդ, յեթե շենքը մտնեն ապա-
կողությունը կարևոր է, մանավանդ, յեթե շենքը մտնեն ապա-
տարան գտնելու համար Դրսի մարդիկ: Այդպիսիների համար
պետք է նախորոք վորոշել տեղ և այդտեղ դասավորել նրանց:
Յեթե ողային հարձակումների ժամանակ ընակիչների մի մասը

բացակայում է, պաշտպանութեան բշխիչը պետք է ապահովի նրանց դուշերը: Յեթե վորեն բնակարանում կանան միայն անաշխատունակները և հսկողութեան կարող անձնավորութեաններ, պետք է նախատեսել դրանց տեղավորելն այնպիսի տեղերում, ուր ապահովվի նրանց վրա հսկողութեանը: Բոլոր այդպիսի միջոցառումները պահանջում են զեռ խաղաղ ժամանակից մանրակրկիտ սլան:

Վերջապես, պետք է նշել և թունավորող նյութերից պաշտպանվելը: Սյդ պաշտպանութեան մասին արդեն խոսվել է: Բնակարանների և անհատական պաշտպանութեան սարքավորումը պետք է կատարել զեռ խաղաղ ժամանակից: Բացի դրանից, պետք է նախորոք պատրաստել հակազազային նյութերը՝ քլորային կիր, նավթ, փալաններ և հակազազային անոթները, թմբուկ, ցնցուղներ, հիդրոպուլաններ և այլն: Յեթե այդպիսի անոթները դժվար է պատրաստել, պետք է ունենալ ձեռքի տակ յեղածները՝ բահեր, դուլներ, գողավոր թխակներ և այլն:

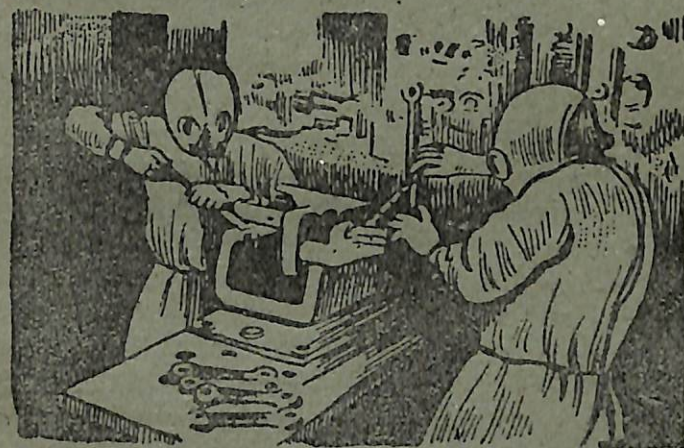

Տաշենդ: Պաշտպանութեան հարմարութիւնները աշխատանքները

Ինքնապաշտպանութեան խումբը սովորաբար մեծ է ինչում—10—30 հոգի, այդ պատճառով միշտ էլ հեշտ են կազմակերպվում ողային հարձակումներից պաշտպանելու բշխիչները: Սակայն, վորպես կանոն, խմբի ամբողջ կազմը պիտի կարողանա կռվել հարձակումների պատճառած հետեանքների դեմ:

ՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ: ՏՐՎՈՂ ԱՋԴԱՆՇԱՆՆԵՐԸ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ՀԱՄԱՅՍՅՆ ՎԱՐՎԵԼԸ

Ողային հարձակումների վտանգ լինելու մասին, վորպես կանոն, բնակչութեանը տեղեկացվում է նախորոք: Բնակչութեանը տեղեկացնելու համար տրվում է «ողային տաղնապ» ազդանշանը: Սյդ ազդանշանը տրվում է շջակներով և ուղղիւղով: Վորպես կանոն, պատերազմի ժամանակ հակազույ ունեցողները պետք է դրանք կրեն հետները: «Ողային տաղնապ» ազդանշանը տրվելուն պես, հակազույները պատրաստվում են: Աշխատանքի վրա գտնվողը չի թողնում աշխատանքը, այլ շարունակում է ափսի ուշադրութեամբ, թույլ չտալով վոշ մի շփոթութեան և ավելորդ խոսակցութեաններ: Անհրաժեշտ է ճիշտ և անպայմանորեն կատարել վարչութեան բոլոր կարգադրութեանները, հիշելով, վոր «ողային տաղնապ» ազդանշանը

Խարկովի շոգեկառի գործարանի բաժնիկները, Պաշտպանութեան ակտիվ ու անդամները վարժվելու համար աշխատում են հակազույները հագած:

տրվելուց հետո յուրաքանչյուր աշխատավոր, ուր էլ նա գտնվի, մանավանդ արտադրութեան մեջ, դառնում է մարտիկ, իսկ ձեռնարկութեանը—գիրք, վորը պետք է կազմակերպված գործողութեամբ պաշտպանել թշնամուց:

Գտնվելով փողոցում, պետք է շարժվել մայթի ուղի կողմով, կանգ չառնել, անց ու դարձ շանել փողոցներում և կատարել միջինայի և կարգ ու կանոնի պաշտպանութեան ուրիշ մարմինների բոլոր ցուցմունքները:

ուժերի վրա, չլենթարկվել իրարանցման, ջախջախել բոլոր չա-
րամիտ լուրերը, հիշել, Վոր վատահույժյունն ու շփոթությունը
վոչ թե արագացնում, այլ, ընդհակառակը, յերկարացնում են
հարձակումների պատճառած վնասների վերացման ժամկետը
և դրանով ավելացնում վնասները:

10. Յուրաքանչյուր բնակարան, տուն, քաղ յեվ ավան,
յուրաքանչյուր ձեռնարկություն, յուրաքանչյուր ֆաղաֆ դար-
ձնենմ ողային հարձակումներից պաշտպանվելու ամրոց:
Ապահովենմ դրանով բոլոր աշխատավորների սոցիալիս-
տական նայրենիքի վրա հարձակվելու ասեն ճեսակ փորձերին
արժանի հակահարված չալը:

Отв. редактор
В. К. Цовьян
Техн. редактор
Г. М. Маркварян

2958
Ао—85

Сд. в набор 29/XII—1932 г.
Сд. в печать 10/II—1933 г.
Объем 2 1/2 листа
Тираж 3000 экз.

Уполитрйлита № 07/19 Газ.-кн. тип. СККПО. Статформат А5 148х210 Заказ № 6700
Гор. Ростов на Дону.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ.

Մեր քաղաքականությունը—խաղաղության քաղաքականությունն է	1
Պաշտպանությունը ինքնապաշտպանության հենարանն է	3
Կապիտալիստները պատրաստվում են ողային հարձակումների	4
Ի՞նչ վնասներ կհասցնի ողային հարձակումը, յեթե բացակայի հակաողային պաշտպանությունը	7
Ի՞նչպես է կազմակերպվում ողային հարձակումներից պաշտպանվելու ընդ- հանուր գործը	11
Պաշտպանությունը ինքնապաշտպանության բնակչությանը հակաողային պաշտ- պանության համար	11
Ի՞նչու յե անհրաժեշտ, Վոր բոլոր աշխատավորները վերացնեն հակաողային պաշտպանության բնագավառում իրենց անպարագիտությունը	13
Ի՞նչ պետք է անել, Վորպեսզի իրականանա «Իրանայա Ռոզա» ֆարքիկի բանվորների կողմը՝ բանվորական բնակարանները հակաողային ամրոցներ դարձնելու համար	14
Ի՞նչպիսի միջոցներով են հեռ մղում թշնամու ողային հարձակումները	15
Կարելի՞ յե արդյոք պաշտպանվել միայն ավիացիներից պաշտպանության միջոցներով	19
Ի՞նչ նշանակություն ունեն տեղական հակաողային պաշտպանության միջոցները Ի՞նչպես է կազմակերպվում բնակչությունը ողային հարձակումներից պաշտ- պանվելու համար	22
Ի՞նչ են անհատական պաշտպանության միջոցները և ի՞նչպես նրանցով ողավել	23
Ի՞նչպիսի սանիտարական միջոցներ և բժշկական քիմիկատներ պիտի կարողանա գործադրել յուրաքանչյուր աշխատավոր	25
Ի՞նչ անել հրդեհ առաջանալու դեպքում	26
Ի՞նչպես ապահովել բնակարանները թունավոր հյութերի մուտք գործելուց	28
Ի՞նչ պետք է անել տանը ողային հարձակումներից պաշտպանվելու համար	30
Ողային հարձակումների ժամանակ տրվող ազդանշանները և նրանց համաձայն վարվելը	33
Ի՞նչ պետք է հիշել յուրաքանչյուր աշխատավոր ողային հարձակումներից պաշտպանվելու համար	35

«Ազգային գրադարան»

NL0276626

ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊ.
Цена 40 коп.

6591

13 117

A548

На армянском языке

И. ХАМИЛИС

ЧТО ДОЛЖЕН ЗНАТЬ ТРУДЯ-
ЩИЙСЯ О ПРОТИВОВОЗДУШНОЙ
ОБОРОНЕ

И во „СЕВЕРНЫЙ КАВКАЗ“

ՀԱՅԿԱՆԵՐԵՐ

ՈՍՏՅՈՎ-ԴՈՆ, ՄՈՍԿՈՎԱ ՓՈՒ. 58

ԳՐԱԿԵՆՏՐՈՆ (ԿՆԻԳՈՅԵՆՏՐ)